

A Kúria a dr. Németh Zoltán László ügyvéd által képviselt felperesnek a dr. Szabó Ügyvédi Iroda ügyintéző: dr. Szabó Csaba ügyvéd által képviselt I. rendű és II. rendű és az előbb dr. Privóczki László ügygondnok, majd dr. Fazekas Attila ügyvéd, eseti gondok által képviselt - a jogerős ítélet meghozatalát követően elhunyt - III. rendű alperesek ellen ajándékozási szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróságnál 10.P.21.084/2008. számon megindított és a Debreceni Ítéltáblának Pf.II.20.465/2011/8. számú ítéletével befejezett perében az említett számú másodfokú határozat ellen a felperes által 118. sorszám alatt előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán az alulírott napon - tárgyaláson kívül - meghozta az alábbi

í t é l e t e t :

A Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartja.

Kötelezi a felperest, hogy fizessen meg a Magyar Államnak - külön felhívásra - 600.000 (Hatszázezer) forint le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket.

I n d o k o l á s :

A jogerős ítélet alapjául szolgáló tényállás szerint a felperes a III. rendű alperes fia, az I. és II. rendű alperesek házastársak. A III. rendű alperes tulajdonában áll a J., J. u. alatti ingatlan - amelynek szomszédjában laknak az I. és II. rendű alperesek -, és amelyben második feleségének 2007 júliusában bekövetkezett halála után a III. r. alperes egyedül élt.

A III. rendű alperes korábban vállalkozóként kötél készítéssel foglalkozott, az általa készített termékeket az ország különböző részein tartott vásárokon árulta. A vásárokra saját gépkocsival utazott, utóbb oda a II. rendű alperes fuvarozta, egészen 2008 tavaszáig, amikor id. H. Á. a kötélveréssel felhagyott.

Házastársának halála id. H. Á.-t rendkívüli módon megviselte, alkoholfogyasztása felerősödött, zárkózottá vált, korábbi ismerőseivel nem állt szóba, ruházatát elhanyagolta. Az egyedül élő idős embernek az I. és II. rendű alperes nyújtott segítséget oly módon, hogy alkalomszerűen segítettek a vásárlásban, a háztartási munkák elvégzésében, takarítottak a III. rendű alperesre, mostak, s vasárnaponként meleg étellel látták el.

A felperes és édesapja között jó kapcsolat volt, ám a lakóhelyeik közötti nagy távolság miatt ifj. H. Á. évente 1-2 alkalommal látogatta meg édesapját.

2007. december 22-én dr. B. J. budapesti ügyvéd által szerkesztett és ellenjegyzett, valamint két, a szerződéskötésnél jelenlévő tanú előtt kötött szerződéssel a III. rendű alperes a J., J. u. alatti, 10.000.000 forint értékűre tartott ingatlanát az I. és II. rendű alperesnek ajándékozta, akik azt elfogadták. Az ajándékozó holtig tartó haszonélvezeti jogát fenntartotta, ugyanakkor beleegyezett abba, hogy a tulajdonjogot egymás közt egyenlő arányban a megajándékozottak javára jegyezzék be. Rögzítették az okiratban, hogy H. Á.-t élete végéig megilleti az ingatlan használati joga, abba idegen személy még átmenetileg sem költözhet be. A megajándékozottak vállalták az ajándékozó betegsége esetére lakásában való gondozását, ápolását, szükség esetén napi háromszori étkezés biztosítását, ruháinak tisztán tartását, mosását, takarítást, ügyeinek intézését, tisztességes eltemettetését és sírjának ápolását is. Az okirat 6. pontjában szerepel, hogy „H. Á. ajándékozó az ajándékozás mellett szabad akaratából döntött, fia távol él, s nincs más, aki gondoskodni tudna róla, ezért az I. pontban megjelölt ingatlanát és valamennyi ingó vagyontárgyát halála után a megajándékozottakra hagyja.”

A szerződés alapján az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezték az I. és II. rendű alperes tulajdonjogát, a III. rendű alperes holtig tartó haszonélvezeti jogát.

A jelen per megindítását követően a felperes pert indított a III. rendű alperes gondnokság alá helyezése iránt. A Jászberényi Városi Bíróság a P.20.446/2009/14. számú ítéletével id. H. Á.-t cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezte.

A pert megelőzően a felperes megbízása alapján dr. B. Á. ideggyógyász, addiktológus, igazságügyi elmeorvos szakértő megvizsgálta a III. rendű alperest, s 2008. július 14-én kelt szakértői véleményében azt rögzítette, hogy „H. Á. rendszeres alkoholfogyasztás, továbbá a korának megfelelő érbántalmak alapján kialakult súlyos fokú szellemi leépülésben, elbutulásban szenved, mely esetenként az összefüggő gondolkodásra is már képtelenné teszi, elemi szintű feladatok felismerését, megoldását megoldani

már nem tudja, illetőleg térbeni-időbeni tájékozatlanság is mutatkozik. Ezen súlyos szellemi leépülés - a kórfolyamat lezajlásának ismeretében - a cselekmény idején, 2007. december 22-én is megvolt. Az általa aláírt szerződés idején súlyos mértékben szellemileg leépült volt, valamint kóros mértékben befolyásolható. A szerződés lényegével jelenleg sincs tisztában, saját szerepét, illetőleg a szerződés rá vonatkoztatott következményeit felmérni nem képes. A fentiek alapján egyértelműen megállapítható, hogy H. Á. az általa aláírt szerződésének idején - 2007. december 22-én - az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett."

Az elsőfokú bíróság által kirendelt dr. G. Zs. Z. igazságügyi elmeorvos szakértő a III. rendű alperes 2009. augusztus 25-i vizsgálatát követően 2009. augusztus 28-án kelt szakértői véleményében rögzítette, hogy „H. Á. III. rendű alperes bizonytalan idővel ezelőtt kezdődő agyi érlemeszesedés és idősor talaján kialakult szellemi hanyatlásban (demencia senilis et arteriosclerotyca cerebri) szenved. Alkohollal való visszaélésre utaló vélemények is rendelkezésemre álltak. III. rendű alperes 2007. december 22-én és jelen vizsgálatakor ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel - szellemi hanyatlása miatt - tartósan, teljes mértékben nem rendelkezett és nem rendelkezik. Szakértői észrevételként megjegyzem, hogy betegségének jelen stádiumából visszavetítve állapítható meg - orvosi dokumentumok hiányában is - szellemi hanyatlásának foka 2007. december 22-ére vonatkozóan."

A felperes többször módosított keresetében annak megállapítását kérte, hogy az alperesek között 2007. december 22-én létrejött ajándékozási szerződés semmis, mert az ajándékozó a szerződés megkötésekor ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett, gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen állapotban volt. Kérte az eredeti állapot helyreállítását, ennek érdekében a földhivatal megkeresését és az I. és II. rendű alperes költségben való marasztalását.

Az I. és II. rendű alperesek ellenkérelmükben a kereset elutasítását kérték. Állították, hogy a felperes keresethőiségi joggal nem rendelkezik, míg érdemben arra hivatkoztak, hogy az ajándékozó a szerződéskötéskor nem volt cselekvőképtelen, ezért a szerződés nem semmis.

A III. rendű alperes eseti gondnoka útján előterjesztett módosított ellenkérelmében a kereset teljesítését nem ellenezte.

Az elsőfokú bíróság az ítéletével megállapította, hogy az alperesek között 2007. december 22-én létrejött ajándékozási szerződés semmis. Megkeresni rendelte a földhivatalt a J., J. út alatti

ingatlanon fennállt eredeti állapot helyreállítása végett. Kötelezte az I. és II. rendű alperest, hogy egyetemlegesen fizessenek meg a felperesnek 738.550 forint perköltséget és térítsenek meg egyetemlegesen az államnak 600.000 forint kereseti illetéket.

Az ítéletének indokolásában részletesen kifejtette, hogy dr. G. Zs. Z. szakértő dr. B. Á. szakvéleményének figyelembevételével készített szakvéleménye megalapozott, az alapján megállapította, hogy a III. rendű alperes 2007. december 22-én az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett, így az akkor kötött ajándékozási szerződés a Ptk. 17. § (2) bekezdése értelmében semmis. A szakértő véleményének helytállóságát nem rendítette meg a szerződést készítő ügyvéd, és az azt tanúként aláíró két személy tanúvallomása sem, noha ők egybehangzóan úgy nyilatkoztak, hogy id. H. Á.-nál nem tapasztalták a szerződéskötés alkalmával, hogy hiányozna az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége. Jelentőséget tulajdonított annak, hogy dr. B. J. vallomása szerint ő beszélte rá az ajándékozót arra, hogy vegyék bele a szerződésbe a megajándékozottak tartási kötelezettségét, mert ezt az előadást a szakértő úgy értékelte, mint ami alátámasztja azt a véleményét, hogy a III. rendű alperes nem tudta végiggondolni az ajándékozási szerződés következményeit.

A szakértői véleménnyel szemben súlytalannak találta dr. Sz. Zs. ügyvéd tanúvallomását, aki által szerkesztett okiratban 2008. június 12-én a III. rendű alperes lemondott a fia tulajdonában lévő ingatlanon fennálló haszonélvezeti jogáról, s a tanú vallomása szerint nem tapasztalta, hogy a III. rendű alperes ne rendelkezett volna belátási képességgel. Kiemelte, hogy alaptalanul kifogásolja az I. és II. rendű alperes, hogy a szakértő a szakvéleményét a III. rendű alperes egészségkartonja hiányában készítette el, ugyanis az ajándékozó felesége halálát követően nem is járt orvosi rendelőben, így semmilyen okirat nem állt rendelkezésre, melyet a szakértő véleménye kialakításakor figyelembe vehetett volna.

Tekintettel arra, hogy a szakértői véleményt aggálytalannak, kellően megalapozottnak találta, elutasította az I. és II. rendű alperes azon bizonyítási indítványát, melyben új szakértő ki rendelését kérték.

A Ptk. 17. § (3) bekezdésében írtakra figyelemmel vizsgálta, hogy e jognyilatkozat az ajándékozó cselekvőképessége esetében indokolt lett volna-e. Az ajándékozási szerződés tartalmát elemezve arra a következtetésre jutott, hogy az nem szolgálta a III. rendű alperes érdekét, mert bár tartási szerződésre utaló elemeket is tartalmaz, mégis ajándékozási szerződés, melynek megkötése után az ajándék tárgyát képező ingatlan elidegenítésére a volt tulajdonosnak már nincs lehetősége. Ezzel szemben, ha tartási szerződést kötött volna

- miként azt az okiratot szerkesztő ügyvéd felvetette - a tartási kötelezettség elmulasztása esetén kielégítést kereshetett volna az ingatlanból, az esetleges új tulajdonossal szemben is. Az ajándék visszakövetelésére csak a Ptk.-ban taxatív felsorolt okokból van lehetőség, míg tartási szerződés esetén bármelyik szerződő fél körülményeiben történt változás miatt lehetőség van a szerződés módosítására vagy annak megszüntetésére, ami tágabb jogi lehetőség. E körülményeket értékelve megállapította, hogy a szerződés megkötése a III. rendű alperes cselekvőképessége esetén sem lett volna indokolt.

Az I. és II. rendű alperes védekezésére tekintettel vizsgálta, hogy a felperesnek van-e keresetösségi joga. Kifejtette, hogy önmagában a törvényes öröklés - eshetőlegessége miatt - nem minősül olyan közvetlen jogi érdeknek, melyre figyelemmel a Ptk. 234. § (1) bekezdése alapján a szerződés semmisségének megállapítását lehetne kérni. A III. rendű alperes azonban már a szerződés megkötésekor cselekvőképtelen volt, ebből következően az ingatlan elajándékozására már nincs mód. „Az ingatlan értékesítése nem kizárt azonban a cselekvőképtelenséget kimondó gondnokság alá helyezés után, csak abban az esetben, amennyiben arra a III. rendű alperes tartása, gondozása, létfenntartása érdekében szükség van. Mivel a felperes az a legközelebb álló közvetlen hozzátartozója a III. rendű alperesnek, akinek egyébként fennállna a tartási kötelezettsége, így az elsőfokú bíróság álláspontja szerint ebben a konkrét esetben a közvetlen jogi érdekeltisége a felperesnek megvan, vagy azon oknál fogva, hogy amennyiben az ingatlan értékesítésére nem kerül sor, már elajándékozni, végrendelkezni az ingatlan vonatkozásában a III. rendű alperes nem tud, így törvényes örökösévé a felperes válik, másrésről, amennyiben felmerül a tartás, gondozás, létfenntartás szükségessége, ott ebben az esetben belép a felperes tartási kötelezettsége és az ingatlan értékesítésével a felperes a tartási kötelezettségétől mentesül. Ennek azonban feltétele, hogy az ingatlan a III. rendű alperes nevére kerüljön vissza. Ebből következően ezen indoknál fogva is fennáll a felperes közvetlen jogi érdekeltisége.”

Rámutatott arra is, hogy a Ptk. 17. § (3) bekezdésében írtakra tekintettel törvényi feltétel annak megállapítása, hogy a szerződés megkötésekor a fél gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen állapotban volt. Ebből pedig az következik, hogy önmaga nem képes a kereset benyújtására, s ebben az esetben, éppen az igényei érvényesítése érdekében, gyermeke is jogosult a perindításra. Ezzel kapcsolatban hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság eseti döntésére, amely 2004. évben 499. szám alatt jelent meg.

Az elsőfokú ítélet ellen az I. és II. rendű alperes terjesztett elő fellebbezést, amelyben elsődlegesen az elsőfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezését kérték. Elsősorban az elsőfokú eljárás

lényeges szabályainak a megsértésére hivatkoztak, mert álláspontjuk szerint a Pp. 49. § (1) bekezdése értelmében a felperes perbeli legitimációval nem rendelkezik, ezzel szemben az elsőfokú bíróság tévesen állapította meg, hogy a felperesnek keresetösségi joga van. Utaltak az EBH 2004. évi 1020. számú eseti döntésre (helyesen: a Legfelsőbb Bíróság 1020. számú Elvi határozatára). Másodszorban azzal érveltek, hogy álláspontjuk szerint a döntés alapjául szolgáló szakértői véleményaggályos, az ellentétben áll érdektelen tanúk vallomásával és a szerződést követően történt eseményekkel, ezért indokolt lenne újabb szakértői vélemény beszerzése. Harmadszorban kérték az elsőfokú ítélet megváltoztatását és a kereset elutasítását, azzal érvelve, hogy az elsőfokú bíróság tévedett, amikor azt állapította meg, hogy az ajándékozással vegyes tartás elemeit tükröző szerződés megkötése nem állt a III. rendű alperes érdekében.

A felperes és a III. rendű alperes nyilatkozatot nem tett.

A másodfokú bíróság az ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, a keresetet elutasította, mellőzte az I. és II. rendű alperes kötelezését perköltség fizetésére a felperes részére és illeték megtérítésére az állam javára, kötelezte a felperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg az I. és II. rendű alperesnek, mint egyetemleges jogosultaknak 500 000 forint perköltséget és térítsen meg az államnak külön felhívásra 600 000 forint kereseti illetéket. Kötelezte a felperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg az I. és II. rendű alpereseknek, mint egyetemleges jogosultaknak 250000 forint fellebbezési eljárási költséget és térítsen meg az államnak külön felhívásra 600 000 forint fellebbezési illetéket

A döntését azzal indokolta, hogy a kereseti igény anyagi jogi elbírálása során mindenekelőtt azt kell tisztázni, hogy a felperes keresetösségi joggal rendelkezik-e.

Több bírósági döntés mutat rá arra, hogy a felperes perbeli jogképességétől - amely a keresetindítási jog feltétele - meg kell különböztetni a perbeli igény érvényesíthetőségére vonatkozó keresetösségi jogot, mivel az előbbi eljárásjogi, az utóbbi pedig - általában, de nem feltétlenül - anyagi jogi kérdés (BH 1992/470., 1989/10., 1995/657.).

A Pp. 48. §-ában szabályozott perbeli jogképesség tehát nem azonos a perindítási jogosultsággal (aktív perbeli legitimációval). A perbeli jogképességet, valamint a Pp. 49. §-ában szabályozott perbeli cselekvőképességet a tárgyalás előkészítése során kell vizsgálni. A perbeli jogképesség hiánya a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítását vonja maga után (Pp. 130. § (1) bekezdés e) pont), a perbeli cselekvőképesség hiányának jogkövetkezményeit a Pp. 49. §-ának (2) bekezdése határozza meg.

Ezzel szemben a kereshetőségi jog hiánya a kereset érdemi elutasítását eredményezi. „Annak elbírálása, hogy a felperes igényérvényesítési jogosultsága (kereshetőségi joga) az általa nevezett alperesekkel szemben fennáll-e, az ügy érdemére tartozó olyan anyagi jogi kérdés, amelynek tárgyában a bíróságnak ítélettel kell határoznia. Ez esetben nem kerülhet sor sem a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítására, sem a per megszüntetésére.” (BH 2001/388., 2001/201., 1999/182.).

A kereshetőségi jogot a jogviszony (az érdekelttség) vagy a törvény (jogszabályi felhatalmazás) alapozza meg.

A Ptk. 234. § (1) bekezdésének az a rendelkezése, amely szerint a semmis szerződés érvénytelenségére bárki határidő nélkül hivatkozhat, nem jelent egyben keresetindítási jogosultságot is. Semmis szerződéssel kapcsolatos perindítási lehetőséget csak jogi érdekelttség vagy a perlési jogosultságot kifejezetten biztosító jogszabályi felhatalmazás alapozhat meg (BH 1997/439., 1997/199.).

A Ptk. 2001. november 1-től hatályos 16/A. § (1) bekezdése kimondja, hogy a korlátozott cselekvőképességen és a cselekvőképtelenségen alapuló semmisségre csak annak érdekében lehet hivatkozni, akinek a cselekvőképessége korlátozott vagy hiányzik.

E szabálynak a Ptk. 234. § (1) bekezdésével való összefüggését vizsgálva megállapítható, hogy a törvény szerkesztéséből és a korábbi szabálytól való eltérésből kiindulva a jognyilatkozatnak a tényleges cselekvőképtelenség miatti semmisségére történő hivatkozás jogát bárki, a Ptk. 234. § (1) bekezdésének általános rendelkezése alapján és függetlenül attól gyakorolhatja, hogy a semmisséghez fűződő jogkövetkezmény levonása melyik fél érdekét szolgálja.

Az adott esetben a felperes perképességéhez (Pp. 48. és 49. §) kétség nem fér. Nem vitás, hogy a pert nem jogszabályi felhatalmazás alapján indította, s az sem, hogy a támadott szerződésnek nem volt alanya, jogviszony közte és az alperesek között nincsen. Ezért a bíróságnak azt kellett vizsgálnia, hogy fűződik-e olyan jogi érdekelttsége az I. és II. rendű, illetve a III. rendű alperesek közötti szerződés semmisségének megállapításához, amely keresetindítási jogosultságát megalapozza.

E kérdésre az elsőfokú bíróság igenlő választ adott, álláspontjával azonban a másodfokú bíróság nem értett egyet.

A perindítási jogot megalapozó jogi érdekelttségnek már a keresetlevél előterjesztésekor fennállónak kell lennie. Ebből

következően azt nem alapozhatja meg az a tény, hogy a felperes a III. rendű alperes egyetlen leszármazója, így vélhetően majdani törvényes örököse is. E tekintetben az elsőfokú bíróság helytállóan hangsúlyozta, hogy a bírói gyakorlat önmagában a törvényes öröklés lehetőségét, annak eshetőlegessége miatt - elvileg előkerülhet a III. rendű alperes érvényes, harmadik személy javára szóló végrendelete - nem tekinti keresetőségi jogot megalapozó körülménynek.

Nem állapítható meg e jog az elsőfokú bíróság által felhívott legfelsőbb bírósági döntés értelmezése alapján sem. A BH 2004/499. száma alatt megjelent határozat - mely egyébként azonos a fellebbezésben megjelölt EBH 2004/1020. számúval - alapjául szolgáló tényállás szerint az ott felperesként pert indító személy édesanyja - a vitatott ajándékozási szerződést ajándékozóként kötő személy - már nem élt a keresetlevél benyújtásakor, így értelemszerűen saját jogán pert nem indíthatott. Ezért a Legfelsőbb Bíróság a leszármazója perbeli legitimációját - a Ptk. 234. § (1) bekezdése és az akkor hatályos, a jelenlegi 16/A. § (1) bekezdésével lényegileg azonos 21. § (1) bekezdés értelmezésével - egyrészt, mint a cselekvőképtelen személy érdekében igényérvényesítésre jogosultét, másrészt, mint jogszerű örökösét - elismerte. A perbeli esetben azonban nincs akadálya annak, hogy a III. rendű alperes - gondnoka útján - maga indítson pert az I. és II. rendű alperessel kötött szerződés semmisségének megállapítása iránt.

Nem alapozza meg a felperes keresetőségi jogát az elsőfokú bíróság által megjelölt tartási kötelezettség sem. A Csjt. 60. § (1) bekezdése értelmében ugyanis a tartásra való jogosultság egyik feltétele a rászorultság. A III. rendű alperes azonban nyugdíjjal rendelkezik, több, mint 4.000.000 forint megtakarított pénze van, azaz a felperesnek nem kell számolnia azzal, hogy saját jövedelméből, vagy mert az csekély mértékű, a perbeli ingatlan majdani értékesítéséből befolyó pénzből kell az édesapja felé tartási kötelezettségét teljesítenie.

Nem zárja ki annak lehetőségét - s így nem hivatkozhat rá keresetőségi joga indokaként a felperes -, hogy id. H. Á. saját maga indítson pert az ajándékozási szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt az sem, hogy a keresetlevél benyújtásakor még gondnokság alatt nem állt - így nevében gondnoka nem járhatott el - és nem rendelkezett az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel. Ez esetben ugyanis a bíróság a Pp. 49. § (2) bekezdése és 74. §-a alapján ügygondnok kirendelésével és nem a fél gyermeke, mással nem indokolható, perbeli legitimációjának elismerésével biztosítja azt, hogy a gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen személy jogai ne csorbuljanak.

A kifejtettekre tekintettel a másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy a felperes keresetösségi joggal nem rendelkezik, ezért az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján megváltoztatta és a keresetet elutasította.

A másodfokú bíróság a keresetet a felperes perbeli legitimációjának hiányára tekintettel utasította el, ezért csupán megjegyezte - a fellebbezésben írtakra tekintettel -, hogy a III. rendű alperes szerződéskötéskori cselekvőképtelenségét kimondó szakértői véleményt a jogvita eldöntése szempontjából releváns 2007. december 22-i időpontra vonatkozó következtetése kapcsán nem találta meggyőzőnek, és ítéletének 8-10. oldalán részletezte a III. r. alperesnek a szerződéskötéskor fennálló belátási képességével, valamint azzal kapcsolatos álláspontját, hogy a szerződés megkötése mennyiben állt a III. r. alperes érdekében.

A 2011. október 7-én kelt jogerős ítélet meghozatalát követően, de még annak a III. rendű alperes jogi képviselője részére történt kézbesítését megelőzően, 2011. október 12-én a III. rendű alperes meghalt.

A jogerős ítélet ellen a felperes felülvizsgálati kérelemmel élt - annak tartalmát tekintve - a másodfokú bíróság ítéletének a hatályon kívül helyezése, valamint elsődlegesen az elsőfokú bíróság ítéletének a helybenhagyása, másodlagosan pedig - a megismételt eljárás lefolytatására másik tanács kijelölése mellett - a másodfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára való utasítása iránt.

A felülvizsgálati kérelmének részletesen kifejtett indokai szerint a jogerős ítélet a Ptk. 17. § (1) és (3) bekezdését, 607. § (1) bekezdését, 624. § (2) bekezdését, a Pp. 229. § (1) és 235. § (2) bekezdését, valamint a Csjt. 61. § (1) bekezdését, és ellentétes a Legfelsőbb Bíróság BH 2004/499. száma alatt közzétett eseti döntésében foglaltakkal is.

Az I. és II. rendű alperesek felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztettek elő.

A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274. § (1) bekezdése alapján tárgyaláson kívül bírálta el, és a jogerős ítéletet a Pp. 275. § (2) bekezdése alapján csak a felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálta felül.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

I. A Legfelsőbb Bíróság a 14. számú Elvi határozatának III. pontjában már rámutatott arra, hogy valamely szerződés semmisségével kapcsolatos perbeli legitimációt csak jogi

érdekeltség (jogviszony) vagy perlési jogosultságot biztosító jogszabályi felhatalmazás adhat (EBH 1999/14-III.), az 1042. számú Elvi határozatában pedig kifejtette azt is, hogy a szerződés semmisségének a megállapítása iránti per megindítására jogosult személyi kört a törvény nem határozza meg, ezért érdemben, ítélettel kell döntení abban a kérdésben, hogy a megjelölt jogi érdek a keresetőségi jogot megalapozza-e; jogi érdek hiánya miatt a per megszüntetésére nem kerülhet sor (EBH 2004/1042.).

A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának az érvénytelenségi perekben felmerülő egyes eljárásjogi kérdésekről szóló 2/2010. (VI. 28.) PK véleményének 10. a) pontja - a fentiekkel összhangban - úgy rendelkezik, hogy „A szerződést kötő feleken kívülálló harmadik személy is indíthat a szerződés semmissége iránt pert. Ilyen esetben a fél perbeli legitimációja akkor állapítható meg, ha védendő jogi érdekének fennállását igazolja.” A vélemény idézett pontjának indokolása rámutat arra is, hogy: „Egységes a joggyakorlat abban, hogy a Ptk. 234. §-ának (1) bekezdése szerinti „bárki” akkor válhat eljárásjogi félle, ha a per megindítására jogszabály, vagy a jogi érdekelttsége feljogosítja. A bíróságok minden esetben vizsgálják a felperes perbeli legitimációját, ebben az ügy érdemére tartozó kérdésben mindig ítélettel kell döntení. Nem elegendő a felperes érdekelttségének a bizonyítása, a felperes részéről védendő jogi érdeknek kell fennállnia az ügyben” (BH 2010/11.).

A perbeli szerződés megkötésében szerződő félként részt nem vett, tehát harmadik személynek minősülő felperes - a jogerős ítélet meghozatala után elhalt - III. rendű alperes, illetőleg az I. és II. rendű alperesek között létrejött szerződés érvénytelenségének (semmisségének) a megállapítása iránt a saját nevében előterjesztett keresetét arra alapította, hogy a III. rendű alperes a szerződés megkötésekor gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen állapotban volt és a szerződés nem szolgálta a III. rendű alperes érdekeit, ezért a III. rendű alperes jognyilatkozata semmis. A perbeli legitimációját megalapozó jogi érdekelttségének az alapjaként azt jelölte meg, hogy a szerződés létrejöttének a hiányában a III. rendű alperes majdan bekövetkező halálával a szerződés tárgyát képező ingatlant ő maga örökölné meg, illetőleg kötelesrészre tarthatna igényt.

A személyes előadásában hivatkozott ugyan arra is, hogy a perbeli ingatlanon lévő műtermet ő maga építette fel, ezáltal pedig - az ingatlan-nyilvántartáson kívül - annak résztulajdonosává vált (20. sorszámú jegyzőkönyv 6. oldalának 5. bekezdése), ezt követően azonban a jogi képviselője ismételten úgy nyilatkozott, hogy „a keresetőségi jogomat, illetve a jogi érdekelttségünket egyrészt a törvényes öröklésre, illetőleg a kötelesrész szabályaira alapítjuk” (23. sorszámú jegyzőkönyv 2. oldalának 3-4. bekezdése).

A felperes Pp. 48-49. §-a szerinti perképesességéhez - a másodfokú bíróság helyes indokai szerint - kétség nem fér, a jelen per megindítására azonban jogszabályi felhatalmazása nem volt, és nem volt alanya az általa támadott szerződésnek sem, ezért közte és az alperesek között jogviszony nem áll fenn, olyan egyéb körülményre pedig a felperes nem hivatkozott, amely az érvénytelenségi per megindításához fűződő jogi érdekelttségét megalapozná.

Helyesen fejtette ki a másodfokú bíróság azt is, hogy a perindítási jogot megalapozó jogi érdekelttségnek már a keresetlevél benyújtásakor fenn kell állnia, ezért nem alapozhatja meg önmagában az a tény, hogy a felperes a III. rendű alperesnek az egyetlen leszármazója, és ebből következően - a Ptk. 607. § (1) bekezdése szerint - vélhetően a majdani törvényes örököse is, mert önmagában a törvényes öröklés lehetősége (várománya) - annak eshetőlegessége miatt - keresetőségi jogot megalapozó körülménynek nem tekinthető. Az ítélkezési gyakorlattal összhangban áll a másodfokú bíróságnak az a jogi következtetése is, hogy a perbeli esetre a Legfelsőbb Bíróság 2004. 1020. számú Elvi Határozatában kifejtettek nem alkalmazhatók, mert a hivatkozott határozat alapjául szolgáló tényállás szerint az ott felperesként pert indító személy édesanyja és egyben jogelődje a keresetlevél benyújtásakor már nem élt, ezért a saját jogán értelemszerűen már pert nem indíthatott, a leszármazójának a perlési jogosultságát viszont a Ptk. 234. § (1) bekezdése és az akkor hatályos - a jelenlegi 16/A. § (1) bekezdésével lényegében azonos tartalmú - 21. § (1) bekezdése egyrészt mint a cselekvőképtelen személy érdekében igényérvényesítésre jogosultét, másrészt mint jogszerű örökösét elismerte. A perbeli esetben viszont nem volt jogi akadálya annak, hogy a III. rendű alperes a pert - a cselekvőképeséget kizáró gondnokság alá helyezése előtt a bíróság által a részére kirendelt ügygondnok, a per tartama alatt történt gondnokság alá helyezését követően pedig a gondnoka útján - a saját nevében maga indítsa meg.

Helyes a másodfokú bíróságnak az a jogi álláspontja is, hogy - a nyugdíjjal és 4.000.000 forint megtakarított készpénzzel rendelkező - III. rendű alperes Csjt. 60. § (1) bekezdése szerinti tartásra való rászorultságának a hiánya folytán a felperes perbeli legitimációját a szülőtartási kötelezettség sem alapozhatja meg.

A felperes jogi képviselőjének a fentebb részletezett tartalmú nyilatkozata folytán pedig okkal mellőzték a perben eljáró bíróságok annak az érdemi elbírálását, hogy a felperes által hivatkozott műterem felépítésének a ténye a felperes keresetőségi jogát megalapozza-e.

Jogszabálysértés nélkül jutott tehát a másodfokú bíróság arra a jogi következtetésre, hogy a felperesnek az érvénytelenségi per

megindításához nem fűződik olyan jogi érdekelttsége, amely a perbeli legitimációját (felperesi auctoritását) megalapozná. Az anyagi jogi és az eljárásjogi szabályokkal összhangban döntött tehát akkor, amikor az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és a felperes keresetét a per érdemében hozott ítéletével elutasította.

II. Eljárásjogi szabályt sértett viszont a másodfokú bíróság azzal, hogy az ítéletének indokolásában - a fellebbezésben írtakra tekintettel - az ügy érdemére vonatkozó olyan „megjegyzéseket” tett, amelyekben a keresettel érvényesített jog érdemi elbírálhatóságának a hiánya folytán nem kellett és nem is lehetett megalapozottan állást foglalnia.

Erre tekintettel a Kúria a másodfokú bíróság ítélete 8. oldalának utolsó bekezdésétől a 10. oldal 1. bekezdésével bezárólag terjedő „megjegyzéseket” a jogerős ítélet indokolásából mellőzi.

A jogerős ítélet indokolása nem hagy kétséget afelől, hogy a másodfokú bíróság a keresetet a felperes perbeli legitimációjának a hiányára tekintettel utasította el. Ennek az eljárásjogi jogkövetkezménye viszont az, hogy a másodfokú bíróságnak a Pp. 253. §-ának (2) bekezdése értelmében az elsőfokú bíróság per érdemére (az ajándékozási szerződés semmisségére vonatkozó ítéleti döntését nem kellett és nem is lehetett érdemben felülbírálnia, ennek hiányában pedig az ítéletének indokolásában sem térhetett volna ki arra, hogy a III. rendű alperesnek az ügyei viteléhez szükséges belátási képességének fennállását vagy hiányát, valamint a III. rendű alperes perbeli szerződésben foglalt jognyilatkozatának az indokolt vagy indokolatlan voltát az elsőfokú bíróság érdemben helyesen vagy tévesen ítélte-e meg.

A per tárgyát képező jogviszony jogerős ítélettel történt érdemi elbírálásának a hiánya és a III. rendű alperes jogerős ítélet meghozatalát követő elhalálozása folytán ugyanis a felperes a szerződés semmiségének a megállapítása és jogkövetkezményeinek a levonása iránti igényét - a hagyatéki eljárás eredményeként deklarált törvényes örökösi minősége esetén - a saját nevében indítandó per útján érvényesítheti.

A kifejtettek miatt a jogerős ítélet jogszabályt nem sért, ezért azt a Kúria - a fentebb részletezett indokolásbeli pontosítással - a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A felülvizsgálati eljárásban a feleknek áthárítható költsége nem merült fel, ezért a Kúria a költségviselés tárgyában való határozathozatalt mellőzte.

A Pp. 270. § (1) bekezdése szerint alkalmazott Pp. 78. § (1) bekezdése, valamint a 6/1986.(VI. 26.) IM rendelet 13. § (2)

bekezdése alapján rendelkezett a Kúria a le nem rótt
felülvizsgálati eljárási illeték viseléséről.

Budapest, 2012. szeptember 11.

Dr. Kőrös András s.k. a tanács elnöke, dr. Csúri Éva s.k. előadó
bíró, dr. Makai Katalin s.k. bíró

A kiadmány hitelével:

tisztviselő